

Leve de vuursalamander

Verleden & heden: wie helpt zoeken?!

De vuursalamander leeft! Even meteen maar met het goede nieuws in huis vallen. De soort is nog niet uitgestorven in Nederland. Door ziekte zijn de populaties in Bunderbos en Vijlenerbos gedecimeerd en bij de Putberg mogelijk verdwenen. In het verleden stond het Bunderbos bekend als een leefgebied met een zeer hoge dichtheid aan vuursalamanders, ook vergeleken met andere Europese regio's. Mijn eerste exemplaren in Nederland heb ook ik hier gezien, gewoon door een korte wandeling te maken over het gravelpad in het najaar tijdens een regenbui. Binnen een half uur wandelen een vijftigtal exemplaren geteld. "Hoeveel wil je er zien?", was toen meer de vraag. Als je tevreden met het aantal was kon je omdraaien om naar huis te gaan. Deze situatie is niet meer. De soort is gecrasht door de chytrideschimmel *Batrachochytrium salamandrivorans* (*Bsal*). Deze schimmel tast de huid van de salamander aan en vreet deze als het ware op. Het is dan ook een ware salamandervreter. Deze Zuidoost-Aziatische schimmel heeft voor een 99,9% afname gezorgd in wat eens een prachtige populatie vuursalamanders was. Om vandaag de dag nog een vuursalamander te zien moet je veel (kilo)meters maken onder optimale omstandigheden: *in het voor- of najaar, 's avonds als het regent bij een temperatuur boven de zes graden*. O ja, en dan moet je natuurlijk geluk hebben om op de juiste tijd op het juiste moment de juiste plek te kijken waarna je je idealiter kan verwonderen over de schoonheid van het geelzwarte dier. Vervolgens moet je schoeisel en ander veldmateriaal goed ontsmetten, want ja, situaties zoals in de Nederlandse vuursalamanderleefgebieden wil je niet elders in het land. Wat mij altijd verbaasd is dat deze relatief trage en felgekleurde landsalamanders een enorme gave hebben zich onzichtbaar te maken. In de herfst ligt de bodem vol met gele blaadjes wat zoeken lastig maakt. Ikzelf, en enkele anderen die ik ken, hebben de ervaring dat een vuursalamander verdwenen is terwijl je even niet oplet tijdens het pakken van een fotocamera. Hoe dan?! Maar als je zo fortuinlijk bent, is het een enorme kick. Althans, bij mij wordt dat gevoel dan opgewekt! Hierin sta ik niet alleen. Afgelopen najaar werd ik 's nachts gebeld door een waarnemer die na vijf jaar trouw monitoren in het Vijlenerbos eindelijk zijn 'eerste' vuursalamander vindt op zijn route! Hiervoor word ik graag laat op de avond gebeld om op afstand deelgenoot te worden van de kick. Gaaf!

Afgelopen jaren hebben de gebieden veel aandacht gehad met betrekking tot aanvullend onderzoek naar de ziekte. Annemarieke Spitzen is er zelfs op gepromoveerd. Het heeft veel kennis opgeleverd over de salamandervreter. Veel veldwerk is uitgevoerd met hulp van vrijwilligers die bij nacht en ontij

Vuursalamander. (Foto: Edo Goverse)

zoeken naar salamanders en zich niet uit het veld laten slaan door regen, kou, modder en nul-waarnemingen. Sterker nog, de eerste signalen dat er iets flink mis was met de soort kwamen ook via vrijwilligers: de ogen en oren in het veld. Met ongeloof dat er juist steeds minder dieren werden gevonden en soms juist dode exemplaren, stimuleerden hen juist door te gaan en om de noodklok te luiden. De rest is geschiedenis.

De bossen zijn groot en tijd is schaars. Om middels monitoring de soort ook de komende jaren te blijven volgen zijn we op zoek naar extra waarnemers die zich willen committeren aan een vaste route en strikte hygiëneprotocollen om 's nachts in de regen te gaan zoeken. Helaas woon ik zelf veel te ver om deel te nemen. Het is dan ook zaak dat je in de regio woont om relatief ad hoc te gaan monitoren: als het regent, of kort na een regenbui in de middag, in het donker. Idealiter wordt er in duo's geteld. Het monitoren zelf is het wandelen (begrafenistempo) over een pad in bos (Bunderbos) of langs een beek (Vijlenerbos). Dood hout wordt niet gedraaid. Door de regen kan het erg modderig en glibberig zijn. Soms ben je drukker bezig met overleven, dan zoeken vanwege omgevallen bomen op de route of rondslingerend prikkeldraad. Niet altijd romantisch dus. Maar als je zelf denkt dat je de juiste waarnemer bent die de hierboven beschreven condities niet schuwt en je woont in (Zuid-) Limburg dan moet je je zeker aanmelden. Dat kan bij collega Tariq Stark die de contacten met vrijwilligers onderhoudt. Omdat het gaat om het tellen van een inmiddels uiterst zeldzame soort die samen voorkomt in een milieu met de uiterst besmettelijke schimmel *Bsal* (ook extreem besmettelijk en dodelijk voor andere salamandersoorten) moeten er duidelijke afspraken worden

gemaakt over hygiëne (ontsmetten & apart set laarzen) en de te bezoeken route. Het streven is dat een route 4x in het voorjaar en 4x in het najaar wordt bezocht. De tellingen (inclusief nul-waarnemingen; wel bezocht maar geen vuursalamander gezien) worden doorgegeven via het NEM Meetprogramma Amfibieënportaal. Individuele dieren worden gefotografeerd, gewabt en de exacte locatie genoteerd. Wat krijg je voor terug? Als je een dier vindt: een kick! Daarnaast begeleiding en instructies in het

veld en een zaklamp & ontsmettingsmiddel. En je draagt bij aan kennisontwikkeling. Middels een WhatsApp-groep kan onderling ervaringen worden gedeeld met andere waarnemers uit het bos.

Voor meer (actuele) informatie over *Bsal* zie: [SOSsalamander.nl](https://www.sos-salamander.nl)
Aanmelden: mail Tariq Stark: t.stark@ravon.nl

Edo Goverse & Tariq Stark

Vooraankondiging wijzigingen invoerportaal Meetprogramma Amfibieën

Het Meetprogramma Amfibieën bestaat uit drie deelprogramma's: aantalsmonitoring, trends in verspreiding en het verspreidingsonderzoek. Bij aantalsmonitoring gaat het om de vuursalamander, geelbuikvuurpad, vroedmeesterpad, knoflookpad en boomkikker in hun natuurlijke leefomgeving. Deze waarnemingen worden allemaal in het in het amfibieënportaal gezet (<https://amfibieen.meetnetportaal.nl>) en jaarlijks worden in deze nieuwsbrief en op de website de trendgrafieken gepresenteerd. Het CBS rekent met het exacte aantal getelde dieren.

Daglijstjes via kaartmodule

Momenteel is het CBS druk bezig nieuwe modellen te ontwikkelen om trends in verspreiding te berekenen. Zodra dit gelukt is worden ook deze resultaten in de nieuwsbrief gepresenteerd met tekst en uitleg hoe dit tot stand is gekomen. Gegevens die hiervoor nodig zijn komen uit verschillende bronnen. Zo kunnen daglijstjes er worden verzameld uit een bepaald km-hok die via een kaartmodule kunnen worden doorgegeven. Het streven is dat een bepaald kilometerhok 2x per jaar wordt onderzocht op de aanwezigheid van amfibieën, door dezelfde persoon of iemand anders. Deze opzet lijkt sterk op "het nieuwe strepen" van FLORON. Het doorgeven van waarnemingen (op detailniveau) binnen een km-hok kan na inloggen met een Telmee.nl-account. Wanneer en waar amfibieën gemonitord worden maakt niet uit: je bent flexibel in ruimte en tijd!

Achteraf daglijstjes vastleggen

Maar veel waarnemers gebruiken Waarneming.nl/ObsMapp of de NDFF-app. Ook dan kan er een actieve bijdrage worden geleverd

aan amfibiemonitoring middels verzamelen van daglijstjes! Echter niet rechtstreeks... De NDFF-app levert waarnemingen door naar Telmee. In de kaartmodule kan je je eigen waarnemingen terugzien en alsnog de waarnemingen vastleggen als daglijstje. Onderaan de kaartmodule staat: "toon uw data in NDFF (bijgewerkt: datum)". We proberen met enige regelmaat dit bij te werken. Gebruik je Waarneming.nl en wil je een bijdrage leveren? Mail ons dan zodat we achter de schermen dit kunnen vastleggen.

Meetnet oude stijl

Veel waarnemers monitoren amfibieën volgens de oude opzet van het meetprogramma, gestart in 1997. Er is een telgebied met een x-aantal vaste wateren die jaarlijks 4x worden onderzocht op de aanwezigheid van amfibieën. Door deze vier bezoeken over het gehele amfibieënseizoen overdag of 's avonds goed uit te voeren is er een grote kans om alle aanwezige amfibiesoorten in het water aan te treffen tijdens hun maximale aanwezigheid. Door de waarnemingen te combineren met je eigen inspanning kan er een inschatting worden gemaakt of een soort 1-weinig, 2-algemeen, of 3-zeer algemeen voorkomend is in dat water. Via het amfibieënportaal kan dit worden doorgegeven. Na het aanvinken van de klasse kunnen ook de details (aantal dieren en methode) worden ingevoerd. Perfect te gebruiken als daglijstje voor de trends in verspreiding.

Verandering

Maar... na het veldseizoen 2019 gaat het portaal veranderen. Voor ICT-begrippen is het portaal verouderd en is er groot onderhoud

nodig. Natuurlijk zal de lay-out ietwat anders zijn. **Maar de belangrijkste verandering is dat de klassen verdwijnen.**

In de nieuwe versie is het alleen mogelijk om de exacte waarnemingen door te geven per soort, stadia en methode. Voor een enkele waarnemer zal dit even wennen zijn, te meer het soms lastig is aantallen te koppelen aan bijvoorbeeld grote koren met rugstreeppad (klasse 3). Probeer dan toch een aantal te schatten. Nu worden soms aantallen vergeten bij soorten waar we juist exacte getallen van nodig hebben, zoals de knoflookpad. Dat zal dan niet meer voorkomen. Alle portaalgebruikers worden per email op de hoogte gebracht van de op hande zijnde verandering. Eerst het veld in!

Edo Goverse

